

quīdam pri adjektívach niekedy stupňuje (naozaj, skutočne, celkom), ale niekedy aj oslabuje význam adjektíva často v spojení s *quasi*, *tamquam*:

incrēdibilis quaedam ingeniū magnitudō skutočne (naozaj) neuveriteľná veľkomyseľnosť.

Adj. *quīdam* stojí za slovom: *in librō quōdam* v ktorejsei knihe; *homo quīdam* akýsi človek.

3. *quisque* každý znamená jednotlivca, kým *omnis* (každý) sa chápe v kolektívnom zmysle (všetci).

Osobitne sa *quisque* pripojuje:

a) k zvratnému zámenu: *Sibi quisque proximus est*. Každý je sebe najbližší.

b) k vzťažnému a opytovaciemu zámenu a k príslovke:

Quid dē quōque virō et cui dicās, vidē! Daj pozor, čo a komu hovoríš o každom mužovi!

c) k superlatívu: *Optimum quidque rārissimum est*. Práve to najlepšie je najzriedkavejšie.

d) k radovým číslovkám: *quīntō quōque annō* každý piaty rok (podľa nás: raz za štyri roky);

4. *uterque* obidvaja sa používa v latinčine v singulári:

Uterque cōsul cecidit. Obaja konzuli padli.

V plur. sa používa len pri *pluralia tantum* a vtedy, keď na každej strane (z dvoch) sú viacerí:

utraque castra oba tábory, *utrīque milītēs* vojaci z oboch strán;

5. *alius* iný (z viacerých), *alter* jeden alebo druhý (z dvoch);

alius — *alius* iný — iný, jeden — druhý

aliī — *aliī* jedni — druhí

alter — *alter* (*ūnus* — *alter*) jeden — druhý (o dvoch)

alterī — *alterī* jedni — druhí (o dvoch stranách)

6. *nēmō* nikto (subst.), *nūllus* nijaký (adj.); ale aj *nēmō* sa používa niekedy adjektívne:

nēmō Rōmānus nijaký Riman, *nēmō doctus* nijaký učenec atď.

61.

ČÍSLOVKY

(*Numerālia*)

Číslovky sa v latinčine delia na:

1. základné (*cardinālia*), odpovedajú na otázku koľko? *ūnus* jeden
2. radové (*ordinālia*), odpovedajú na otázku koľký? *prīmus* prvý

3. podielové (*distribūtíva*), odpovedajú na otázku po koľko? *singulí* po jednom
4. násobné (*multiplicātíva*), odpovedajú na otázku koľko ráz, koľkokrát? *simplex* jednoduchý, *duplex* dvojnásobný
5. druhové (*proportiōnālia*) *simplus* jednoduchý, *duplus* dvojaký.

K násobným číslovkám patria aj číslovkové príslovky násobné (*adverbia numerālia multiplicātíva*), odpovedajúce na otázku koľkokrát? *semel* jedenkrát, *raz*.

Poznámka k tabuľke čísloviek na str. 61-63

Pre znaky čísel od 1000 si treba zapamätať: každé C pripojené na IC (500) zdesaťnásobuje, napr.: $\text{I}\text{C}\text{C} = 5000$; keď dáme práve toľko C dopredu, tak sa číslo zdvojnásobuje, napr.: $\text{I}\text{C} = 500$, $\text{CIC} = (2 \times 500 =) 1000$, $\text{I}\text{C}\text{C} = 5000$, $\text{CCIC}\text{C} = 10\,000$, $\text{I}\text{C}\text{C}\text{C} = 50\,000$, $\text{CCCC}\text{C}\text{C} = 100\,000$ atď.

Tisícové hodnoty sa vyznačovali tiež tak, že sa nad rímskou číslicou napísala vodorovná čiara (*hasta*): $\overline{\text{X}} = 10\,000$, $\overline{\text{L}} = 50\,000$, $\overline{\text{C}} = 100\,000$. Orámovanie číslice zhora a po stranách vyjadrovalo státisíce:

$\overline{\text{X}} = 1\,000\,000$, $\overline{\text{XX}} = 2\,000\,000$.

62.

Naše (arab.) čísllice	Rímske čísllice	Základné číslivky (<i>cardinālia</i>)	Radové číslivky (<i>ordinālia</i>)
1		I <i>ūnus, a, um</i> jeden	<i>prīmus, a, um</i> prvý
2		II <i>duo, duae, duo</i>	<i>secundus, a, um</i> alebo <i>alter, a, um</i>
3		III <i>trēs, tria</i>	<i>tertius, a, um</i>
4		IV <i>quattuor</i>	<i>quārtus, a, um</i>
5		V <i>quīque</i>	<i>quīntus, a, um</i>
6		VI <i>sex</i>	<i>sextus, a, um</i>
7		VII <i>septem</i>	<i>septimus, a, um</i>
8		VIII <i>octō</i>	<i>octāvus, a, um</i>
9	.VIII (IX)	<i>novem</i>	<i>nōnus, a, um</i>
10	X	<i>decem</i>	<i>decimus, a, um</i>
11	XI	<i>ūndecim</i>	<i>ūndecimus, a, um</i>
12	XII	<i>duodecim</i>	<i>duodecimus, a, um</i>
13	XIII	<i>trēdecim</i>	<i>tertius decimus</i>
14	XIII (XIV)	<i>quattuordecim</i>	<i>quārtus decimus</i>
15	XV	<i>quīndecim</i>	<i>quīntus decimus</i>
16	XVI	<i>sēdecim</i>	<i>sextus decimus</i>
17	XVII	<i>septemdecim</i>	<i>septimus decimus</i>
18	XVIII	<i>duodēvigintī</i>	<i>duodēvicesimus</i>
19	XVIII (XIX)	<i>ūndēvigintī</i>	<i>ūndēvicesimus</i>
20	XX	<i>vīgintī</i>	<i>vicesimus</i>
21	XXI	<i>vīgintī ūnus</i> alebo <i>ūnus et vīgintī</i>	<i>vicesimus prīmus</i> alebo <i>ūnus et vicesimus</i>

22	XXII	<i>vīgintī duo, ae, o alebo duo, ae, o et vīgintī</i>	<i>vīcēsimus alter alebo alter et vīcēsimus</i>
23	XXIII	<i>vīgintī trēs, ia alebo trēs, ia et vīgintī</i>	<i>vīcēsimus tertius alebo tertius et vīcēsimus</i>
28	XXVIII	<i>duodētrīgintā</i>	<i>duodētrīcēsimus</i>
29	XXVIII (XXIX)	<i>ūndētrīgintā</i>	<i>ūndētrīcēsimus</i>
30	XXX	<i>trīgintā</i>	<i>trīcēsimus</i>
40	XXXX (XL)	<i>quadrāgintā</i>	<i>quadrāgēsimus</i>
50	L	<i>quīnquāgintā</i>	<i>quīnquāgēsimus</i>
60	LX	<i>sexāgintā</i>	<i>sexāgēsimus</i>
70	LXX	<i>septuāgintā</i>	<i>septuāgēsimus</i>
80	LXXX	<i>octōgintā</i>	<i>octōgēsimus</i>
90	LXXXX (XC)	<i>nōnāgintā</i>	<i>nōnāgēsimus</i>
100	C	<i>centum</i>	<i>centēsimus</i>
200	CC	<i>ducentī, ae, a</i>	<i>ducentēsimus</i>
300	CCC	<i>trecentī, ae, a</i>	<i>trecentēsimus</i>
400	CCCC (CD)	<i>quadringentī, ae, a</i>	<i>quadringentēsimus</i>
500	D	<i>quīngentī, ae, a</i>	<i>quīngentēsimus</i>
600	DC	<i>sescentī, ae, a</i>	<i>sescentēsimus</i>
700	DCC	<i>septingentī, ae, a</i>	<i>septingentēsimus</i>
800	DCCC	<i>octingentī, ae, a</i>	<i>octingentēsimus</i>
900	DCCCC (CM)	<i>nōngentī, ae, a</i>	<i>nōngentēsimus</i>
1000	M	<i>mīlle</i>	<i>mīllēsimus</i>
2000	MM	<i>duo mīlia</i>	<i>bis mīllēsimus</i>
3000	MMM	<i>tria mīlia</i>	<i>ter mīllēsimus</i>
10 000	CCCC	<i>decem mīlia</i>	<i>decīēs mīllēsimus</i>
100 000	CCCCC	<i>centum mīlia</i>	<i>centīēs mīllēsimus</i>
1 000 000	CCCCC	<i>decīēs centēna mīlia</i>	<i>decīēs centīēs mīllēsimus</i>

Podielové čísllovaký
(distribūtīva)

singulī, ae, a po jednom, jednotlivī
bīnī, ae, a
ternī, ae, a (trīnī, ae, a)
quaternī, ae, a
quīnī, ae, a
sēnī, ae, a
septēnī, ae, a
octōnī, ae, a
novēnī, ae, a
dēnī, ae, a
ūndēnī, ae, a
duodēnī, ae, a
ternī dēnī
quaternī dēnī
quīnī dēnī
sēnī dēnī
septēnī dēnī
duodēvīcēnī

Čísllovaké príslovaký násobné
(Adverbia numerālia multiplicātīva)

semel raz
bis dva razy
ter
quater
quīnquīēs
sexīēs
septīēs
octīēs
novīēs
decīēs
ūndecīēs
duodecīēs
ter decīēs
quater decīēs
quīnquīēs decīēs (quīndecīēs)
sexīēs decīēs (sēdecīēs)
septīēs decīēs
duodēvīcīēs

undevicēnī
vicenī
vicenī singulī alebo singulī et vicēnī
vicenī binī alebo binī et
vicēnī
vicenī ternī alebo ternī et vicēnī
duodētricēnī
undētricēnī
tricēnī
quadrāgēnī
quinqūāgēnī
sexāgēnī
septuāgēnī
octōgēnī
nonāgēnī
centēnī
ducēnī, ae, a
trecēnī
quadrīngēnī
quīngēnī
sescēnī
septīngēnī
octīngēnī
nōngēnī
singula mīlia
bīna mīlia
terna mīlia
dēna mīlia
centēna mīlia
decīēs centēna mīlia

ūndēvīciēs
vīciēs
vīciēs semel alebo semel et vīciēs
vīciēs bis alebo bis et vīciēs

vīciēs ter alebo ter et vīciēs
duodētrīciēs
ūndētrīciēs
trīciēs
quadrāgiēs
quīnquāgiēs
sexāgiēs
septuāgiēs
octōgiēs
nōnāgiēs
centiēs
ducentiēs
trecentiēs
quadrīngentiēs
quīngentiēs
sescentiēs
septīngentiēs
octīngentiēs
nōngentiēs
mīliēs
bis mīliēs
ter mīliēs
decīēs mīliēs
centiēs mīliēs
decīēs centiēs mīliēs

63.

Poznámky k číslovkám

1. Zo základných čísloviek sa skloňujú iba prvé tri:

ūnus, duo, trēs

a) *ūnus, ūna, ūnum* jeden, jedna, jedno

	m.	f.	n.
nom.	<i>ūnus (homō)</i>	<i>ūna (manus)</i>	<i>ūnum (caput)</i>
gen.	<i>ūnīus (hominis)</i>	<i>ūnīus (manūs)</i>	<i>ūnīus (capitis)</i>
dat.	<i>ūnī (homīni)</i>	<i>ūnī (manuī)</i>	<i>ūnī (capitī)</i>
ak.	<i>ūnum (hominem)</i>	<i>ūnam (manum)</i>	<i>ūnum (caput)</i>
abl.	<i>ūnō (homīne)</i>	<i>ūnā (manū)</i>	<i>ūnō (capite)</i>

b) *duo, duae, duo* dva, dva, dve

	m.	f.	n.
nom.	<i>duo (hominēs)</i>	<i>duae (manūs)</i>	<i>duo (capita)</i>

gen.	<i>duōrum (hominum)</i>	<i>duārum (manuum)</i>	<i>duōrum (capitum)</i>
dat.	<i>duōbus (hominibus)</i>	<i>duābus (manibus)</i>	<i>duōbus (capitibus)</i>
ak.	<i>duōs, duo (hominēs)</i>	<i>duās (manūs)</i>	<i>duo (capita)</i>
abl.	<i>duōbus (hominibus)</i>	<i>duābus (manibus)</i>	<i>duōbus (capitibus)</i>

c) *trēs, tria* traja, tri

	m. f.	n.
nom.	<i>trēs (amīcī)</i>	<i>tria (opera)</i>
gen.	<i>trium (amīcōrum)</i>	<i>trium (operum)</i>
dat.	<i>tribus (amīcīs)</i>	<i>tribus (operibus)</i>
ak.	<i>trēs (amīcōs)</i>	<i>tria (opera)</i>
abl.	<i>tribus (amīcīs)</i>	<i>tribus (operibus)</i>

2. Číslovky od 4 – 100 sa neskloňujú, tak isto sa neskloňuje ani *mille* (tisíc). Tieto číslovky majú funkciu nesklonných prívlastkov. Substantíva pri nich sú v tom páde, ktorý si vyžaduje vetná stavba, napr.:

nom.	<i>quattuor milītēs</i>	Podobne: nom.	<i>mille milītēs</i>
gen.	<i>quattuor milītum</i>	gen.	<i>mille militum</i>
dat.	<i>quattuor milītibus</i>	dat.	<i>mille militibus</i>
ak.	<i>quattuor milītēs</i>	ak.	<i>mille milītēs</i>
abl.	<i>quattuor milītibus</i>	abl.	<i>mille militibus</i>

Niekedy však máva *mille* aj platnosť substantíva stredného rodu a v tom prípade máva pri sebe genitív: *mille militum* tisíc vojakov.

3. Výrazy pre stá, počínajúc 200 (*ducentī, ae, a*), sú tvarom plurálové adjektíva a skloňujú sa podľa *bonī, bonae, bona*.

	m.	f.
nom.	<i>ducentī (hominēs)</i>	<i>ducentae (fābulae)</i>
gen.	<i>ducentōrum (hominum)</i>	<i>ducentārum (fābulārum)</i>
dat.	<i>ducentīs (hominibus)</i>	<i>ducentīs (fābulīs)</i>
ak.	<i>ducentōs (hominēs)</i>	<i>ducentās (fābulās)</i>
abl.	<i>ducentīs (hominibus)</i>	<i>ducentīs (fābulīs)</i>

n.

ducenta (verba)
ducentōrum (verbōrum)
ducentīs (verbīs)
ducenta (verba)
ducentīs (verbīs)

4. Výraz pre tisíce *mīlia* sa skloňuje podľa *maria*. Má platnosť substantívnu, a preto má pri sebe vždy genitív:

nom. (ak.)	<i>decem mīlia hominum</i>
gen.	<i>decem mīlium hominum</i>
dat. (abl.)	<i>decem mīlibus hominum.</i>

5. Pri spojovaní čísloviek od 21–99 kladieme alebo väčšiu dopredu bez *et*, alebo menšiu dopredu s *et*:

hominēs vīgintī ūnus alebo *ūnus et vīgintī hominēs*.

Od 101 vyššie kladieme obyčajne väčšie číslovky dopredu bez *et* alebo (zriedkavejšie) s *et*:

duo mīlia trecentī hominēs alebo *duo mīlia hominum et trecentī*.

Ale možné je aj obrátené poradie so spojkou *et*:
trecentī et duo mīlia hominum.

6. Dve posledné číslovky v desiatke 18 a 19, 28 a 29 atď. až 88–89 sa vyjadrujú odčítaním dvoch (*duo*) a jednej (*ūnus* v skrátrenom tvare *ūn-*) od nasledujúcej desiatky; ani *ūn(us)* ani *duo* sa v tomto spojení nesklonujú:

duodēvīgintī (18), *ūndēvīgintī* (19) atď., ale *nōnāgintā octō* (98) a *nōnāgintā novem* (99) alebo *octō (novem) et nōnagintā*.

64. II. Radové číslovky sa končia na *-us*, *-a*, *-um*, počínajúc od číslovky osemnásť na *-ēsīmus*, *-ēsīma*, *-ēsīmum* a skloňujú sa podľa *bonus*, *a*, *um*.

Od 13. do 17. idú menšie radové číslovky pred väčšími:
tertius decimus trinásť, *quārtus decimus* štrnásť atď.

Dve posledné číslovky v desiatke (až po 89) tvoria sa podobne ako pri základných číslovkách, napr.: *duodēvīcēsīmus*, *ūndēvīcēsīmus* atď.

Od 21. do 99. sa spájajú ako číslovky základné; napr.: *quārtus et vīcēsīmus* alebo *vīcēsīmus quārtus*.

Pri číslovkách od 101. počínajúc kladú sa väčšie číslovky dopredu bez spojky: *millēsīmus nōngentēsīmus quīnquāgēsīmus sextus*.

Letopočty a časové údaje na otázku kedy? vyjadruje latinčina ablatívom s radovou číslovkou: *annō millēsīmō quīnquāgēsīmō sextō* r. 1956.

Pri udávaní počtu hodín taktiež sa používa v latinčine radová číslovka: *Quota hōra est? Quarta*. Koľko je hodín? Štyri. *Tertiā hōrā*. O tretej hodine.

Radovými číslovkami sa vyjadrujú v latinčine aj zlomky. Keď je čitateľ jednotka (1), vyjadruje sa menovateľ radovou číslovkou so slovom *pars*: *tertia pars* 1/3, *quinta pars* 1/5, ale *dīmidia pars* 1/2. Keď je menovateľ iba o jedno číslo väčší ako čitateľ, kladie sa *partēs* so základnou číslovkou: *duae partēs* 2/3, *quīque partēs* 5/6 atď. Pri ostatných zlomkoch označuje základná číslovka čitateľa, radová menovateľa s vynechaním *partēs*: *quattuor septimae* (t. j. *partēs*) 4/7 atď.

65. III. Podielové číslovky sú trojvýhodné pomnožné adjektíva; skloňujú sa podľa *bonī*, *ae*, *a*, majú však okrem *singulī* v gen. pl. *-um*: *bīnum*, *trīnum*.

V slovenčine nemajú samostatný tvar. Vyjadrujú sa pomocou predložky po so zmeraveným tvarom základných čísloviek.

Používajú sa:

1. pri násobení, napr.: *bis bīna sunt quattuor* $2 \times 2 = 4$;
2. pri pomnožných substantívach (*plūrālia tantum*), ktoré majú význam jednotného čísla; ale miesto *singulī* používa sa *ūnī*, miesto *ternī* používa sa *trīnī*, napr.:

ūna (*bīna*, *trīna*) *castra* jeden (dva, tri) tábory, ale *singula* (*terna*) *castra* jeden tábor (po tri tábory),

ūnae (*bīnae*, *trīnae*) *litterae* jeden (dva, tri) listy, ale *duae litterae* dve písmená.

66. IV. Z druhových čísloviek sa najčastejšie vyskytujú len:

<i>simplus</i> , a, um	jednoduchý	<i>quincuplus</i> , a, um	päťoraký
<i>duplus</i> , a, um	dvojaký	<i>sescuplus</i> , a, um	šestoraký
<i>triplus</i> , a, um	trojaký	<i>octuplus</i> , a, um	osmoraký
<i>quadruplus</i> , a, um	štvoraký		

67. V. Z násobných čísloviek, ktoré sa končia na *-plex*, gen. *-plicis*, sa najčastejšie vyskytujú len:

<i>simplex</i>	jednoduchý	<i>quīnquplex</i>	päťnásobný
<i>duplex</i>	dvojnásobný	<i>septemplex</i>	sedemnásobný
<i>triplex</i>	trojnásobný	<i>decemplex</i>	desaťnásobný
<i>quadruplex</i>	štvornásobný		

68. VI. Číslovkové príslovky násobné od 1–4 majú osobitné tvary:

semel, *bis*, *ter*, *quater*; od 5 počínajúc tvoria sa koncovkou *-iēs* (často aj *-iēns*): *quīnquiē(n)s*, *sexiē(n)s* atď.

Na otázku po koľkokrát? používa sa ako číselná príslovka n. sg. rado- vých čísloviek:

prīmum po prvé, *iterum* po druhé, *tertium* (*tertiō*) po tretie, *quārtum* (*quārtō*) po štvrté, *quīntum* (*quīntō*) po piate atď., *postrēmum* (*postrēmō*) naposledy, konečne.

N. B. *prīmō* najprv, spočiatku (protiklad *postea* neskoršie).

Pri vypočítavaní sa používajú adverbiá; *prīmum* najprv, *deinde* po druhé, ďalej, *tum* po tretie, potom, *postrēmō* (*dēnique*) konečne.